“Kurak Günler” de taraf olmak

Yasemin ÖZGÜN

Emin Alper’in yönetmenliğini yaptığı *Kurak Günler* filmi, önce ana temasını oluşturan obruklarla gündeme geldi. Ardından Altın Portakal Film Festivali’ndeki gösterimden sonra Emin Alper’in filmin yapımcılarından şu an Gezi Davasından dolayı cezaevinde bulunan Çiğdem Mater’e verdiği destek kimilerini rahatsız etti. En son ise Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın “*Kurak Günler*” filminin çekimleri için verdiği destek fonunu “yasal faiziyle” birlikte geri istemesi haberleri gündeme oturdu. Yönetmen Emin Alper’den öğrendiğimize göre filmin yapımcıları 2018 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı’na ilk taslakla destek için başvuruyor. Emin Alper proje geliştirme sürecinde senaryoda bazı değişiklikler yapıyor ve nihai halini Sinema Genel Müdürlüğü’ne teslim ettikten 20 ay sonra filmin Cannes’da ilk gösteriminin yapılmasının ardından, Bakanlık tarafından ilk taslaktan sonra gerçekleştirilen değişikliklerin uygun görülmediği belirtilerek verilen desteğin geri istenmesi kararı alınıyor.

Yönetmen Alper senaryodaki bazı değişikliklerin, en başta da iki erkek arasında gelişen homoerotik çağrışımları olan ilişkinin Bakanlık tarafından hoş karşılanmayacağını tahmin ettikleri için 2021 Mart’ında, sete çıkmadan önce son değişiklikleri teslim ettiklerini açıklıyor. Ayıca bu uygulamanın son derece keyfi olarak Cannes Film Festivali’nin hemen ertesinde başlayan yalan ve karalamaya dayalı medya kampanyalarının baskısıyla alındığından söz ediyor. Ülkede onlarca yıldır süren ve giderek dozu artan otoriter uygulamalardan, hukuksuzluklardan, hak ve özgürlüklere yönelik saldırılardan, tek tipleştirmeden, homofobiden

bahseden bir film yapıyorsunuz ve bu film tam da sözünü ettiğiniz keyfi, hukuksuz, otoriter, homofobik ve saldırgan tutumlara maruz bırakılarak önce iktidar yanlısı medyanın lincine uğruyor sonra da Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alınan destek geri isteniyor. Emin Alper'in bir söyleşide ifade ettiği gibi: "Zaten daha önce ellerindeki bu silahla herkesi otosansüre sürüklüyorlardı. Otosansürü kabul etmeyenlere de cezalandırılacaklarını dolaylı yoldan söylüyorlardı. Bunun ilk kurbanı bu film oldu"[1].

Filme gelecek olursak, film günümüz Türkiye'sinde ekonomik çöküşe eşlik eden hukuki ve siyasi yozlaşmanın toplumsal etkilerine bir kasabada göreve başlayan genç bir savcının kasabadaki iktidar ilişkilerini sarsmasıyla yaşadığı gerilime odaklanarak bakıyor. Film Kayseri'nin Yeşilpınar ilçesinde çekilmiş ancak olaylar günümüzde herhangi bir kasabada da yaşanabilir hissi veriyor. Emre 30'lu yaşların başında kasabaya ilk görev yeri olarak atanan ancak son dönem çoğunluğu oluşturan hükümetin hizmetinde bir memur gibi görev yapan savcılardan biri olmayan genç bir savcı. Belki de HSYK'nın yandaş atamaları[2] dışında kalabilmeyi başaran taş çatlasa yüzde 5'lik dilime girenlerden biri. Annesiyle internetten görüntülü konuşmalarından anlıyoruz ki Emre seküler bir ailede yetişmiş, babası hakim ya da savcılık yapmış, özgüveni yüksek yer yer kibirli de sayılabilecek biri. Bunun yanında hukukun üstünlüğüne inanan, mesleğini önemseyen, en temel insan haklarının gözetilmesini hayati bulan biri olarak günümüz koşullarında "idealist" sayılabilecek biri.

Tüm bu özelliklerinden dolayı Savcı Emre, geldiği gün kasabalılar ve belediye başkanı tarafından saygı ve sevgi gösterileriyle karşılansa da bir süre sonra varlığı ve kararlı duruşu kasabanın "ileri gelenleri" için bir tehdit algısına dönüşür.

Film bir av sahnesiyle başlar. Belediye başkanı olan babasının tüm imtiyazlarını alabildiğine kullandığı her halinden belli olan avukat Şahin'in de aralarında bulunduğu bir grup erkek, erkekliğe atfedilen olanca saldırganlıkla yanlarında çocuklarla beraber domuzların peşinden kasaba sokaklarında koştururlar. Devamında bu güruh tarafından öldürülmüş olan domuzun arabaya bağlanmış olarak yerde kan izleri bırakarak sürüklendiğini görürüz. Bu sahne bize bu topraklarda cesedin itibarsızlaştırılmasıyla üstünlük sağlandığı başka örnekleri hatırlatıyor. Özellikle bu satırların yazarının da bu filmin yönetmeniyle beraber aralarında olduğu "Bu suça ortak olmayacağız" başlıklı barış bildirisini imzalamaya götüren Diyarbakır'da, Sur'da, Cizre'de yapılan insanlık dışı uygulamaları hatırlatıyor. İnsanları terörist sıfatı ile gayri- insanileştirilip insanlık dışı uygulamalara zemin hazırlanmasına benzer biçimde vahşetin bir eğlence aracına dönüşerek normalleşmesine karşı çıkan Emre "Buralarda âdettendir, bunlar tarlalara zarar veren yaban domuzları zaten" gibi bir meşrulaştırma ile karşılaşır. Domuz "yaban" sıfatıyla başına gelenleri hak ediyordur. Bu sahne, taşrada tüm yaban olan, ayrıksı görülenlerin başına bu vahşetin gelme olasılığını da gösteriyor bize, bir göz dağı gibi.

Taşraya bakmak...

"Yakup Kadri'nin "Yaban" romanından itibaren edebiyat ve sanat dünyasında en temel meselelerden biri kent -taşra, aydın- halk gerilimidir. Yaban romanında İstanbul'da yetişmiş bir Türk aydınının Anadolu halkını yakından tanıdıkça içine düştüğü boşluk ve yabancılaşma ele alınır. Eserin kahramanı olan Ahmet Celal bir paşa çocuğu ve subaydır ve savaşta gazi olduktan sonra emir erinin köyüne yerleşir. Burada halkın karşısında hissettiği yalnızlık, çaresizlik ve büyük bir hayal kırıklığıdır.

1 https://altyazi.net/soylesiler/emin-alper-ile-kurak-gunler-uzerine-soylesi/

2 Bkz: https://sendika.org/2020/05/hakim-savci-atamalarinda-mhpye-ozel-kontenjan-akpli-ogullar-gelinler-yandas-dernek-588641/

Kurak Günler filminin akla getirdiği bir başka eser ise Nuri Bilge Ceylan'ın "Bir Zamanlar Anadolu'da" filmidir. Bir Zamanlar Anadolu'da filminde taşranın ileri gelenlerinin suça değişen oranlarda ortak oluşlarıyla çürümüşlüğü belli belirsiz görünürken ve tam olarak açığa çıkamazken bu çürümüşlükle yüzleşme tam olarak gerçekleşmez.

Kurak Günler de ilk bakışta günümüzde aydın- halk gerilimine ayna tutuyor gibi görünebilir. Taşra burada da egemen ideolojinin ve milliyetçi- muhafazakâr politikaların, linç kültürü üzerinden varlığını meşrulaştıran otoriter rejimin doğrudan taşıyıcısıdır ve bu haliyle de tüm bir ülkenin mikro-kozmosudur: Hem içinde yaşanan gerilimler ülkedekinin bir yansıması olduğu için hem de son yılların bir başka olgusu olan kent ve taşra arasındaki farkların giderek ortadan kalkarak kentin taşralaşması ile karşı karşıya kalmamız nedeniyle. Filmde kentten gelen bir bürokratın taşrada yaşadığı gerilim söz konusu olmakla beraber bu gerilim sadece taşraya özgü olmayıp kentte de farklı biçimlerde karşılaşılan bir gerilimdir. Filme dair kimi yorumlarda filmde gerilimin hep canlı tutulduğundan ve politik yanını bir yana bıraksanız da filmin iyi bir gerilim filmi olduğundan söz edilir. Ancak kanımca filmi izlemeyi zor kılan tam da politik ve toplumsal sorunlardan kaynaklanan bu gerilimi çok iyi yansıtmasıdır. Aslında izleyici olarak hissettiğimiz son yıllarda yaşadığımız, tanık olduğumuz pek çok baskı, şiddet ve zorbalığı farklı boyutlarıyla bir arada görmenin nefes kesici bunaltısından başka bir şey değil.

Suça Ortak Olmak…

Öte yandan Emre kasabaya gelip zorbalık ve kötülük karşısında eski toplumsal gerçekçi filmlerde olduğu gibi halkın bir bölümünü de yanına alarak yönetimdeki kötülere savaş açan bir "kahraman savcı" olmaz, olmasını da beklemeyiz. Baskı, şiddet, hedef gösterme, linç etmenin hüküm sürdüğü, kahramanca yola çıkanların ve örgütlü güçlerin baskı ve şiddetle susturulduğu bugünün Türkiye'sinde bu hiç de gerçekçi olmazdı. Onun yerine yönetmen, Savcı Emre'yi karanlık bir gecede işlenen suçlara bir biçimde ortak olabileceği belirsiz bir konuma sokmayı tercih eder. Kasabanın "ileri gelenleri" davet ettikleri rakı sofrası eğlencesinde Emre'ye tam olarak hatırlayamadığı karanlık bir gece yaşatırlar.

Emre o gece zihinsel engelli Pekmez'e tecavüz etmesinin kendisine "erkek olmadığı" imalarını boşa çıkarmak için bir "fırsat" olarak sunulduğunu hatırlar ama içkisine katılan ilacın etkisiyle ne yaptığını hatırlamaz; zihninde masumiyetine dair çıkış yolu arasa da bulamaz. O da zihinsel engelli bir kız çocuğuna tecavüz edenlerden biri miydi, yoksa sadece diğerlerinin tecavüz edişini sessizce izledi mi, ya da gazeteci Murat kendisini kurtardı mı, sonrasında aralarında cinsel bir yakınlaşma oldu mu? Film boyunca bu soruların yanıtlarını alamayız. Emre'nin suça ortak olup olmadığını da bilemeyiz. Bu muğlaklık, erkek egemen yapının ve ona eşlik eden zihniyetin alabildiğine egemen olduğu ve güç odaklarınca körüklendiği bir toplumda herkesin potansiyel olarak– seyirci ya da fail olarak- işlenen cinsel şiddet suçlarına ortak olabileceğini göstermesi açısından oldukça önemli.

Obruklar…

Filmde toplumsal çürümenin ve bu çürüme karşısındaki duyarsızlığın hem metaforik bir anlatısı olarak hem de kuraklığa yol açan ancak görmezden gelinen bir çevre tahribatı ile anılan obruklar Türkiye'deki yeraltı sularının üçte birine sahip Konya Havzası'nda sayılarının hızla artmasıyla gündeme gelmişti. Buna göre

yeraltı sularının çekilmesiyle oluşan bu coğrafi biçimlerin meydana gelmesi aslında 30 yıldan fazla sürüyor ancak Konya'da artık her yıl 20-30 obruk oluştuğu ve sayılarının 1000'e yaklaştığından söz ediliyor. Küresel ısınma, iklim değişikliği sonucunda yeraltı su su seviyesinin düşmesi, sondaj yoluyla aşırı su kullanımı ve kuraklığın artması obruk oluşumunu hızlandıran etkenler arasında [3].

Filmin geçtiği Yanıklar kasabasında halk uzun yıllardır susuzluktan muzdarip, ellerinde bidonlar belediyenin tankerlerle getirdiği az miktarda suya mahkumlar. Belediye başkanı tam da bu mahkumiyeti sona erdirecek sihirli bir formül gibi sunar yeraltı sularının evlere ulaştırılması projesini. Kasaba halkını kısa vadede susuzluktan kurtaracak belediye başkanı bir kahramana dönüşürken, bu projenin yol açacağı çevre felaketini, yeraltı sularının obruklara neden olacağını ve obrukların da kasabayı yok edeceğini, suya kavuşmanın daha uygun yolları olduğunu durmadan dile getiren gazeteci Murat duyulmak, görülmek istemeyen olur, düşmanlaştırılır. Murat, yoksul çocukluğu boyunca sistematik olarak kasabanın ileri gelenlerinin cinsel şiddetine uğramış, kasabanın gazetecisi tarafından evlat edinilerek "kurtulmuş", gazeteciliği öğrenmiş ve ölümünden sonra da gazeteyi çıkarmayı sürdürmüş ve halkın haber alma hakkının savunucusu olarak su meselesinin gerçek yüzünü ortaya çıkarmıştır. Oysa o kasabalı erkeklerin gözünde hala "rakı sofralarının gülü" dür, küçücük bedeni üzerinde tahakküm kurdukları, kendi iktidarlarını- "erkekliklerini"- ispatladıkları biridir. Son yıllarda defalarca tanık olduğumuz toplu tecavüz, istismar vakalarından birinin mağduru sanki filmde karşımıza Gazeteci Murat kimliğiyle çıkar.

Homofobi ve Cinsiyetçilik…

Emre sıcaktan bunaldığında balçıklı olması nedeniyle tehlikeli de olan göle korkusuzca mayosu ile girer. Emre'nin bedeniyle kurduğu ilişki bir yandan cüretkâr, özgür olarak nitelenebilirken diğer yandan çıplaklık savunmasızlıktır; tüm statülerden, silahlardan soyunmaktır. Bunun sonuçlarıyla da tek tek karşılaşır Emre; hem gazeteci Murat'ın gölün tehlikeli olduğuna dair yaptığı uyarıya eşlik eden ve zihnine kazınan bakışlarında hem de kasabalının, Emre'nin göldeki fotoğraflarını elden ele dolaştırmasıyla homofobik bir tehdit aracı haline dönüştürmesiyle.

Filmin önemli bir başarısı son yıllarda hem dünyada hem de Türkiye'de yükselişe geçen homofobik ve cinsiyetçi tutumlara ayna tutmasıdır. Aşırı sağın ve otoriter rejimlerin yükselişiyle beraber bugüne kadar toplumsal cinsiyet alanında feministlerin ve LGBTİ+'ların mücadelesiyle kurumsallaşmış yapılara ve hukuki çerçevelere "aile"nin tehdit altında olduğu gerekçesiyle karşı çıkan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler oklarını okullarda cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimler verilmesi, büyük mücadelelerle elde edilen kürtaj hakkı, eşcinsel evlilikler, eşcinsel çiftlerin üreme-evlat edinme haklarına yöneltiyorlar. Judith Butler'ın altını çizdiği bir başka konu ise toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler için "toplumsal cinsiyet" terimi, neoliberal rejimler altında ekonomik güvencesizliğin artması, toplumsal eşitsizliğin yoğunlaşması ve pandemik kapanma tarafından üretilen çeşitli sosyal ve ekonomik kaygıları bir araya getiriyor, yoğunlaştırıyor ve elektriklendiriyor. Toplumsal cin-

3 https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-59466290

siyet, ulusal bünyenin maruz kaldığı -göçmenler, ithal edilen şeyler, küreselleşmenin etkileri yoluyla yerel ekonominin bozulması gibi- hayali "istilaları" temsil ediyor veya bunlarla bağlantılı hale geliyor. Böylece "cinsiyet", bazen "şeytanın" kendisi olarak tanımlanan bir hayalet, Tanrı'nın yarattıklarını tehdit eden saf bir yıkım gücü haline geliyor. Buna göre toplumsal cinsiyet karşıtı ideoloji savunucularının tahayyülünde "toplumsal cinsiyet" istenmeyen bir göçmen, gelen bir leke gibidir ama aynı zamanda baştan savılması gereken bir sömürgeci ya da totaliterdir[4]. Filmde de azınlık bir grup olarak kasabanın çeperinde kötü koşullarda yaşam mücadelesi veren Çingeneler sınıfsal olarak da alttadırlar ve şiddete, tecavüze, çocuk ve engelli istismarına en açık olan kesimi de oluştururlar.

Filmin açılışında konforundan asla vazgeçmeyen, düzenin devamı için pek çok haksızlığa göz yuman kasabanın Hakimi Zeynep kendisine Belediye Başkanı'nın ısrarlı davetinden bahseden Emre'ye taşranın yazılı olmayan kurallarına itaat etmesi gerektiğini ima ederek bu tür ilişkilerin normal karşılandığını söyler. Filmin sonunda Emre linç girişimiyle karşı karşıyayken köşeye sıkıştığını ve yine uzlaşması gerektiğini söyler: "Yeni bir dönem başlıyor. Eski husumetleri bir kenara bırakın artık. Yeni ve temiz bir sayfa açın Yanıklar'da ha?" Emre linç etmek için bekleyen kalabalığa rağmen bu çağrıyı reddederek Murat'la beraber oradan uzaklaşmayı tercih eder.

Kurak Günler ülkede hukuki ve siyasi çürümüşlüğün ayyuka çıktığı, muhalif medyanın susturulduğu ve homofobi, cinsel şiddet, etnik ayrımcılık, çevre felaketleri gibi sorunlarla kuşatılmış halde toplumsal olarak çığlık atmak istediğimiz bir dönemde sesimiz olmayı başarıyor. Belki kurtuluşun müjdesini ver(e)miyor ama güçlü dayanışma anlarının altını çiziyor: Murat ile Emre'nin linçe uğramaktan beraberce kaçmaları, ya da Murat'a sahip çıkan ve işi öğretip ayakta kalmasını sağlayan, babalık yapan gazete sahibi hatta komiserin Pekmez'i kollamaya çalışması gibi. Filmin sonunda Emre ve Murat linçe uğramaktan obruk sayesinde kurtuluyorlar. Kolay olmasa da sorunları başlatan obruğun karşı tarafa geçmeyi sağlayacak bir araca dönüşebileceğini de gösteriyorlar bize. Şunu da belirtmek gerekir ki filmin sonunda beliren bu mucizevi gelişme benzer biçimde filmin kendisi için de gerçekleşti ve gişede beklediğinin üzerinde bir başarı elde ederek hem Bakanlığın geri istediği kısmı ödeme şansını yakaladı, daha da önemlisi, hem de mücadele ve dayanışma ile baskıya karşı direnmenin mümkün olduğu gösterilmiş oldu.

4 *Judith Butler, "Neden 'toplumsal cinsiyet' fikri tüm dünyada tepkilere neden oluyor?" çev. Bawer Murmur, Velvele, 24 Ekim 2021, https://velvele.net/2021/10/24/judith-butlerneden-toplumsal-cinsiyet-fikri-tum-dunyada-tepkilere-neden-oluyor/*

